

حوزه‌های معنایی «صراط»

در بیان قرآن کریم

سید مهدی شهیدی

انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام)
تهران: بزرگراه شهید چمران،
پل مدیریت
تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲
صندوق پستی ۱۴۶۵۵-۱۵۹
mail: isu.press@yahoo.com-E

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

حوزه‌های معنایی «صراط» در میان قرآن کریم ■ تألیف: سیدمهدی شهیدی ■ ناشر: دانشگاه امام
صادق (ع) ■ ویراستار: احسان مقصودی ■ نمایه‌سازی: رضا دیبا ■ چاپ اول: ۱۳۹۱
قیمت: ۴۰۰۰۰ ریال ■ شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه ■ چاپ و صحافی: زلال کوثر
شابک: ۹۷۸۶۰۰۰۲۱۴-۱۱۴-۹

همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

سرشناسه: شهیدی، سیدمهدی، ۱۳۵۵ -

عنوان و نام پدیدآور: حوزه‌های معنایی "صراط" در بیان قرآن کریم / مهدی شهیدی

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۲۲۰ص: نمودار.

قیمت: ۴۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۱۱۴-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۰۹ - ۲۱۷.

یادداشت: نمایه.

موضوع: هنایات — جنبه‌های قرآنی

موضوع: رستگاری (اسلام) — جنبه‌های قرآنی

شماره افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)

رده بندی کنگره: BP ۱۰۲/۲۸/۹ ۱۳۹۰

رده بندی دیویی: ۱۵۹/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۰۴۳۳۴

فهرست اجمالی

۱	سخن ناشر.....
۷	مقدمه.....
۱۵	فصل اول: کلیات.....
۴۵	فصل دوم: تجزیه و تحلیل مفاهیم حوزه‌های معنایی واژه «صراط».....
	فصل سوم: دوگانگی (تقابل) بنیادین سالکان صراط مستقیم و سالکان
۱۳۳	صراط عیوج.....
۲۰۹	کتابنامه.....
۲۱۷	فهرست آیات.....
۲۱۹	فهرست اعلام.....

فهرست تفصیلی

۱.....	سخن ناشر
۵.....	دیباجه
۷.....	مقدمه
۱۲.....	چند یادآوری
۱۲.....	یادداشت‌ها
۱۵.....	فصل اول: کلیات
۱۵.....	۱. پایگاه نظری تحقیق
۱۵.....	۱-۱. حوزه‌های معنایی
۱۷.....	۲-۱. روش تجزیه و تحلیل معنایی
۲۱.....	۳-۱. نمودار- ساختمان- کانون مرکزی صراط
۲۲.....	۲. معنا و مفهوم صراط در کتب لغت، تفسیر و فرهنگ‌نامه‌های قرآنی
۲۷.....	۳. چیستی و ماهیت صراط مستقیم (صراط سوی) در قرآن کریم
۲۷.....	۳-۱. عبادت خدا
۳۰.....	۳-۲. تبعیت خدا
۳۱.....	۳-۳. صراط الله
۳۳.....	۳-۴. دین قیّم و حنیف - ائین ابراهیم (ع) - (یکتاپرستی)
۲۵.....	۵-۳. اعتصام به الله
۳۶.....	۴. چیستی و ماهیت صراط عوّج (صراط جحیم) در قرآن کریم

۴-۱. عبادت شیطان.....	۳۶
۴-۲. تبعیت شیطان.....	۳۷
۴-۳. وابستگی به دنیا.....	۳۷
تمهید.....	۳۸
یادداشت‌ها.....	۳۹
پی‌نوشت‌ها.....	۴۰
فصل دوم: تجزیه و تحلیل مفاهیم حوزه‌های معنایی واژه «صراط»..... ۴۵	
۱. حوزه‌های معنایی صراط مستقیم (صراط سوی) - فرایندهای تعالی و ترقی.....	۴۵
۱-۱. ابتداء.....	۴۵
۲-۱. هُدًى.....	۵۰
۳-۱. رُشْد، رُشْد.....	۵۶
۴-۱. سبیل الرُّشْد (الرَّشَاد).....	۵۸
۵-۱. سبیل الله.....	۶۰
۲. حوزه‌های معنایی صراط عیوج (صراط جحیم) - فرایندهای انحطاط.....	۶۴
۱-۲. کِبَر (استکبار).....	۶۴
۱-۱-۲. بَغْي.....	۶۸
۲-۱-۲. بَطَر.....	۷۰
۳-۱-۲. عَتَوْ.....	۷۱
۴-۱-۲. طُغْيَان.....	۷۲
۵-۱-۲. استغناء.....	۷۵
۶-۱-۲. استهزاء.....	۷۶
۲-۲. کُفْر.....	۷۹
۱-۲-۲. فِسْق.....	۸۶
۲-۲-۲. فُجُور.....	۸۹
۳-۲-۲. ظُلْم.....	۹۰
۴-۲-۲. اِعتْدَاء.....	۹۶
۵-۲-۲. اِسْرَاف.....	۹۸
۳-۲. ضَلَالَت.....	۱۰۱

۱۰۵.....	۱-۳-۲. زَبِغ.....
۱۰۷.....	۲-۳-۲. غَمَه.....
۱۰۸.....	۳-۳-۲. تَبَه.....
۱۰۹.....	۴-۳-۲. قَسَط.....
۱۱۰.....	۵-۳-۲. غِوَايَه.....
۱۱۱.....	۶-۳-۲. هَوَى.....
۱۱۴.....	۷-۳-۲. فِشَاء.....
۱۱۷.....	۸-۳-۲. سَبِيلُ حَى.....
۱۱۸.....	تَمْهِيذ.....
۱۲۰.....	یادداشت‌ها.....
۱۲۱.....	پی‌نوشت‌ها.....

فصل سوم: دوگانگی (تقابل) بنیادین سالکان صراط مستقیم و سالکان

۱۳۳.....	صراط.....
۱۳۳.....	۱. سالکان (اصحاب) صراط مستقیم (صراطِ سَوِی).....
۱۳۳.....	۱-۱. رسول اکرم (ص).....
۱۳۶.....	۲-۱. حضرت ابراهیم علیه‌السلام.....
۱۴۰.....	۳-۱. مُتَّقِین.....
۱۴۶.....	۴-۱. مُؤْمِنِین.....
۱۴۸.....	۵-۱. مُصَلِّین.....
۱۵۰.....	۶-۱. صَدِیقِین.....
۱۵۱.....	۷-۱. مُنْفِقِین.....
۱۵۴.....	۸-۱. مُحْسِنِین.....
۱۵۶.....	۹-۱. مُخْلِصِین.....
۱۵۸.....	۱۰-۱. مُخْتَبِین.....
۱۶۱.....	۱۱-۱. صَالِحَان.....
۱۶۲.....	۱۲-۱. صَابِرَان.....
۱۶۴.....	۱۳-۱. أَبْرَار.....
۱۶۹.....	۱۴-۱. عِبَادُ الرَّحْمَنِ.....

۱۷۱.....	۲. سالکان (اصحاب) صراط عیوج (صراط جحیم).....
۱۷۱.....	۱-۲. شیطان.....
۱۷۴.....	۲-۲. فرعون.....
۱۷۷.....	۳-۲. منافقان.....
۱۸۰.....	۴-۲. نافران.....
۱۸۳.....	۵-۲. مشرکان.....
۱۸۴.....	۶-۲. ظالمان.....
۱۸۷.....	۷-۲. تکذبان.....
۱۸۹.....	۸-۲. فاجران.....
۱۹۰.....	۹-۲. مجرمان.....
۱۹۲.....	۱۰-۲. ختارین.....
۱۹۴.....	۱۱-۲. ضالین.....
۱۹۶.....	۱۲-۲. مغضوبین.....
۱۹۷.....	خاتمه و نتایج.....
۱۹۹.....	یادداشت‌ها.....
۲۰۱.....	پی‌نوشت‌ها.....
۲۰۹.....	کتابنامه.....
۲۰۹.....	منابع فارسی.....
۲۱۱.....	منابع عربی.....
۲۱۷.....	فهرست آیات.....
۲۱۹.....	فهرست اعلام.....

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ
الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ

(قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

جایگاه محوری قرآن کریم در منظومه فکری اسلام و ویژگی‌های منحصر بفرد آن، منجر شده تا خداوند متعال نسبت به تدبیر در این کتاب الهی و بهره‌مندی از اصول و آموزه‌های آن به مثابه راهنمایی جاودانی، به کرات توصیه نموده باشد. در واقع قرآن کریم در کلام الهی به اوصافی شناسانده شده که حکایت از حیات و تأثیرگذاری مستمر آن در ورای تمامی زمان‌ها و مکان‌ها دارد؛ اوصافی چون «هدایت‌گری و بشارت‌دهندگی» (إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ - بخشی از سوره مبارکه الاسراء، آیه شریفه ۹)، «صدور حکمت» (وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ - سوره مبارکه یس، آیه شریفه ۲)، «دارای کرامت» (إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ - سوره مبارکه الواقعة، آیه شریفه ۷۷) و مواردی از این قبیل که در مجموع دلالت بر ضرورت مراجعه مستمر به این کتاب الهی و بهره‌مندی از آن برای فهم معنای زندگی، فلسفه حیات و نحوه اداره امور دارد. به همین خاطر است که خداوند متعال «قرآن کریم» را از این حیث جامع معرفی نموده و تصریح دارد که «وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا» (قرآن کریم، سوره مبارکه الکهف، آیه شریفه ۵۴). این خطاب عمومی به انسان دلالت بر آن دارد که «قرآن کریم» برای تمامی صاحبان عقول سلیم می‌تواند راهنما باشد و قرآن از این منظر «هادی» و

«روشن‌گر» است. این معنا آن زمان آشکارتر می‌گردد که بدانیم خداوند متعال سلامت معنا و صیانت متن از هر گونه انحرافی را در طول زمان منتفی ساخته و در تمامی اعصار متنی معتبر و مستند را در اختیار انسان قرار می‌دهد که می‌تواند بدان اتکاء نماید؛ چنان که فرموده است: **إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ** (قرآن کریم، سوره مبارکه الحجر آیه شریفه ۹).

با این عبارات با عنایت به سفارش‌های بیان شده از سوی رسول خدا ﷺ و ائمه معصومین (علیهم‌السلام) در خصوص ضرورت تمسک به قرآن کریم و اهل بیت (علیهم‌السلام)، ضرورت مطالعات قرآنی با استفاده از روش‌های میان‌رشته‌ای متناسب با نیازها و مسائل هر دور می‌گردد. دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) به‌عنوان نهادی که بر بنیادی خیر و نیکو و مطابق با آموزه‌های دینی تأسیس شده و چنان تعریف شده تا بر این اصل استوار بوده و بدین ترتیب از کسری و انحراف دور باشد (**أَقَمْنَا أَسْسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٍ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ** - قرآن کریم، سوره مبارکه التوبه، بخشی از آیه شریفه ۱۰۹)، از حیث محتوایی، فلسفی و ساختاری در ارتباطی تنگاتنگ با قرآن کریم قرار دارد و توسعه مطالعات قرآنی و تلاش برای حاکمیت فرهنگ قرآنی (در پرورش نیروی انسانی، تربیت مدیران، تولید نظریه علمی و ...) تنها اولویت محوری دانشگاه به‌شمار می‌آید که تمامی سیاست‌ها در ذیل آن معنا می‌دهد. این رویکرد با هدف خروج قرآن کریم از مهجوریتی تعریف شده که رسول خدا ﷺ پیوسته نگران آن بوده و امت را نسبت به این پدیده خطرناک تحذیر می‌دانند؛ باشد که با قرآن از در افتادن به گمراهی و کفر بازداشته شوند؛ «وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا» (قرآن کریم، سوره مبارکه الفرقان، آیه شریفه ۳۰).

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با هدف همراهی با این آرمان بلند و با انگیزه بهره‌مندی از هدایت‌های قرآنی در گستره جامعه علمی، طرح کلان «توسعه مطالعات قرآنی» را از سال ۱۳۸۷ هم‌زمان با هفته پژوهش آغاز و مطالعات متعددی را با رویکرد تخصصی و میان‌رشته‌ای تعریف و به اجرا گذارده است. اثر حاضر از جمله محصولات این طرح با برکت است که پس از طی مراحل پژوهشی جهت بهره‌مندی جامعه علمی عرضه می‌گردد. ناشر ضمن تشکر از تمامی افرادی که در نهایی شدن این طرح همکاری نموده‌اند؛ به‌ویژه پدیدآورنده محترم، ابد دارد که به این وسیله در توسعه آموزه‌های قرآنی با بهره‌مندی از راه‌نمایی‌های آرایه‌دهنده از معصومین علیهم السلام، در سطح جامعه علمی توفیقی کسب نماید. در این صورت رحمت قرآنی مشمول حال محقق، ناشر و خوانندگان خواهد بود که جمع کثیری از اساتید، دانشجویان و علاقه‌مندان به مطالعات قرآنی را شامل می‌شود و این وعده حق الهی است؛ آنجا که می‌فرماید: «وَنَزَّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ» (قرآن کریم. سوره مبارکه الاسراء، بخشی از آیه شریفه ۸۲). در این راستا و همچون قبل ناشر آمادگی خود را جهت دریافت آثار پژوهشی محققان و نشر آنها اعلام می‌دارد.

وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام

www.ketab.ir

یکی از روش‌های نوین در موضوع زبان‌شناسی قرآن کریم، بهره‌گیری از روش «حوزه معنایی» است. از آنجا که هر واژه بخشی از معنای خود را از واژگان هم‌حوزه خود می‌گیرد، معنای دقیق یک واژه در قرآن کریم در مجموع نظام واژگان قرآنی آشکار می‌گردد. کاربرد این روش، نقش بسیاری در تبیین معانی واژگان کلیدی قرآن کریم دارد.

کتاب حاضر که برگرفته از پایان‌نامه تحصیلی یکی از دانش‌آموختگان فاضل دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) در مقطع کارشناسی ارشد رشته علوم قرآن و حدیث است و به راهنمای این جانب سامان یافته، گامی در به‌کارگیری این روش است. وی از روش حوزه معنایی در تبیین یکی از واژگان کلیدی قرآن در موضوع هدایت، یعنی «صراط مستقیم» استفاده کرده است. این روش در کنار پژوهش‌های مشابه، به معرفی زبان بین‌قرآنی می‌انجامد.

۶ □ حوزه‌های معنایی «صراط» در بیان قرآن کریم

امید است این اثر که در جهت ترویج معارف قرآنی سامان یافته، ذخیره‌ای برای نویسندگان باشد و موجب توفیق وی در ادامه آن راه و ارائه پژوهش‌های برتر آتی گردد.

دکتر کامران ایزدی

۹۰/۱/۶

www.ketab.ir

مقدمه

در مدت بیش از چهارده سده‌ای که از نزول قرآن مجید می‌گذرد، این مجموعه گران سنگ و با عظمت، علاوه بر این که در حیات فردی و اجتماعی مسلمین، مهم‌ترین تأثیر را داشته، آبشخور و منبع بزرگ علمی نیز بوده است. در عصر کنونی، علاوه بر مسلمانان، غیرمسلمانان نیز به تحقیر و تتبع در حوزه‌های گوناگون معارف آیات وحی می‌پردازند و از مواهب و زیبایی‌های بی‌نظیر آن خوشه‌ها می‌چینند. با بسط و گسترش حوزه‌های مورد مطالعه، و استفاده از ابزارهای نظری و روش‌های نوین در پژوهش‌های قرآنی، این حوزه تغییرات شگرفی را به خود اختصاص داده است. بهره‌گیری از دیگر دانش‌های به‌ویژه مطالعات میان‌رشته‌ای در حوزه قرآن مجید، اهمیت و اعتبار بیشتری یافته است. این مطالعات، حوزه‌های مختلف علوم را در بر گرفته و از جمله شاخه‌هایی که در این سنخ از تحقیقات اهتمام وافری یافته است «حوزه‌های معنایی» است. نظریه «حوزه معنایی» در مطالعه ساختار معنایی واژگان یک زبان و تبیین حدود

معنایی عناصر لغوی آن بسیار کارگشاست، زیرا هر واژه‌ای بخشی از معنای خود را از وجود سایر واژه‌های هم‌حوزه خود اخذ می‌کند و ارتباط هر واژه و معنای آن در مجموع نظام واژگان قرآنی مشخص می‌گردد. حوزه معنایی، تحقیق و مطالعاتی تحلیلی درباره کلمات کلیدی زبان است به آن منظور که سرانجام جهان‌بینی قرآنی شناخته شود و به بیان دیگر «حوزه معنایی» علم تحقیق در ماهیت کلمات اساسی، بنیادی و کانونی زبان قرآن است.

ما در این پژوهش، با بهره‌گیری از روش و متد «حوزه معنایی» در مطالعات قرآنی و به‌طور خاص در حوزه مباحث اخلاقی‌دینی، به دنبال تحلیل و تبیین آن‌ها به شیوه‌ای علمی و روش‌مندیم. روش تحلیلی در این پایان‌نامه، بر داده‌های قرآنی متکی است و نگاه ما صرفاً نگاه درون‌متنی است و تمام تلاش ما بر آن است که قرآن به زبان خود سخن گوید و خود مفاهیم خود را تفسیر و تعبیر کند. چنین روشی در میان مفسران مسلمان بی‌سابقه نیست، و همان چیزی است که ما «تفسیر قرآن به قرآن» می‌نامیم. با این تفاوت که در این نظریه از تئوری زبان‌شناسی و حوزه معنایی - که شاخه‌ای از حوزه زبان‌شناسی است - بهره گرفته می‌شود.

واژه «صراط» یکی از مهم‌ترین واژگان کانونی در قرآن مجید است. این واژه نقش برجسته‌ای را در نظام اخلاقی‌دینی قرآن ایفا می‌کند. هر خواننده‌ای حتی با یک نگاه سرسری و سطحی، متوجه می‌شود سراسر قرآن کریم با این اندیشه فراگیر شده است. مراد از تحلیل حوزه‌های معنایی «صراط» در قرآن عبارت از آن است که این واژه کانونی و واژگان کلیدی مرتبط با آن، از چه بار مفهومی و معنایی برخوردار است. لذا، براساس روش تجزیه و تحلیل معنایی، دوگانگی بنیادی، واژگان «صراط مستقیم» و «صراط عوج» و کلمات کلیدی و

پیرامونی آن - که یکی از تقابل‌های بنیادین در بینش قرآنی است - مورد مطالعه و تحقیق قرار می‌گیرد. ماهیت «صراط» و حوزه‌های معنایی آن، در بیان قرآن کریم، تاکنون مورد پژوهش روش‌مند قرار نگرفته است. به همین منظور، در این رساله بدون پرداختن به مباحث کلامی، فقهی و عرفانی کوشیده‌ایم، حوزه‌های معنایی «صراط» را در قرآن کریم تبیین و تشریح کنیم.

سؤال‌های اصلی تحقیق عبارتند از:

در قرآن کریم، معنای «صراط» چگونه قابل تحلیل است؟

معنای اوصاف «مستقیم» و «عوج» برای «صراط» چیست؟

حوزه‌های معنایی «صراط» چه معنایی را شامل می‌گردد؟

رابطه «صراط» و «سَبِيل» در قرآن کریم چگونه قابل تبیین است؟

هم‌چنین فرضیه‌های تحقیق عبارتند از:

در قرآن کریم معنای «صراط» به معنای «عبودیت» و «تبعیت» قابل تحلیل است.

معنای اوصاف «مستقیم» و «عوج» به مضاف‌الیه «عبودیت» و «تبعیت» وابسته است؛ این مضاف‌الیه می‌تواند «الله» یا «شیطان» باشد.

حوزه‌های معنایی «صراط مستقیم» عبارت است از معنای: اهتداء، هُدی، رَشْد، سَبِيل السَّلام، سَبِيل الرِّشَاد و... و حوزه‌های معنایی «صراط عوج» عبارت

است از معنای: کُفْر، ضَلَالَت و کِبَر و مفاهیم و عناصر وابسته به حرکت از آن.

با توجه به شبکه معنایی «صراط» در قرآن کریم، «صراط» یکی از معانی نیست

و «سَبِيل» رهیده از اعوجاج با تمام اوصافش به «صراط» منتهی می‌گردد.

بر مبنای فرضیات و سؤال‌های یادشده، پایان‌نامه در سه فصل سامان یافته است:

در فصل اول، پایگاه نظری تحقیق، اصول روش‌شناسی تجزیه و تحلیل

معنایی، نمودار کانون مرکزی «صراط»، معنا و مفهوم صراط در کتب لغت، تفسیر و واژه‌نامه‌های قرآنی، ماهیت صراط مستقیم و صراط عوج مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. تفاوت صراط و سُبُل در این بخش از رساله تبیین شده است. عبودیت و تبعیت الله، به عنوان معانی پایه‌ای ماهیت صراط مستقیم و عبودیت و تبعیت شیطان، به عنوان معانی پایه‌ای ماهیت صراط عوج، از هم بازشناخته و تشریح شده است.

فصل دوم، به تجزیه و تحلیل عناصر حوزه‌های معنایی واژه «صراط» (صراط مستقیم و صراط عوج) با کار بست اصول روش‌شناسی مطرح شده در فصل نخستین، اختصاص یافته است. در این فصل، کلمات بنیادی و کلیدی واژه صراط مستقیم، همانند: اهتداء، هدی، رَشَد، سَل السَّلام، سبیل الرشاد و... و کلمات اساسی و کلیدی صراط عوج، همانند کِبَر (بَعِ، بَطَر، عَتَوُ، طغیان...)، کُفَر (فسق، فجور، ظلم...) و ضلالت (زغ، عَمَه، قَسَط، غوايه) در قرآن مجید مشخص و طبقه‌بندی می‌شود؛ نوع ارتباط آن‌ها در ساختمان معنایی توصیف و تحلیل می‌شود تا نهایتاً حوزه معنایی «صراط» و عناصر کلیدی آن بازشناخته شود.

و در فصل سوم، ویژگی‌ها و اوصاف سالکان صراط مستقیم و سالکان صراط عوج (اصحاب بهشت و اصحاب دوزخ) بررسی و تحلیل شده و مجموعه‌ای از واژگان منتخب در این فصل برای سالکین، از آیات وحی استخراج شده است که در نظریه حوزه‌های معنایی، کلمات هم‌حوزه‌ای نامیده می‌شوند.

در پایان مقدمه، لازم است از مساعی و راهنمایی‌های عالمانه اساتید ارجمند و بزرگوار، جناب آقای دکتر کامران ایزدی، جناب آقای دکتر عباس مصلاهی‌پور و حضرت مستطاب جناب آقای دکتر سید محمدباقر حجتی، مراتب تقدیر و سپاس خود را ابراز نمایم و عافیت و عاقبت به خیری را برای آنان آرزو می‌کنم.

والله الحمد که موقم فرمود و این اثر کوچک به این صورت مشهود درآمد و هم چون ران ملخی از موری ناتوان به درگاه سلیمان، تقدیم آستان اقدس حضرت ولی الله اعظم، امام زمان ارواحنا له الفداء گردید.

و یرحمی من کرمه المن بالقبول فان الهدایا علی مقدار مہدیها.

۱۴۲۵ هجری قمری - ۱۳۸۳ هجری شمسی

سید مهدی شهیدی

چند یادآوری

در ترجمه آیات قرآن کریم، از ترجمه‌های مترجمان دانشمند، آقایان: محمد مهدی فولادوند، سید جلال‌الدین مجتبوی و بهاء‌الدین خرّمشاهی - در جهت تلاش بر ارائه مناسب‌ترین ترجمه - به صورت تلفیقی استفاده شده است. برای کشف مراد و تبیین معنا و مقصود آیات، ضوابط و اصول تفسیر، لحاظ شده و از هرگونه تفسیر به رأی اجتناب شده است.

انتخاب واژگان و کلمات کلیدی مورد بررسی در این رساله، بر مبنای قرآن مجید، آثار ایزوتسو (خدا و انسان در قرآن، مفاهیم اخلاقی‌دینی در قرآن مجید) و التحقیق فی کلمات القرآن الکریم تألیف حسن مصطفوی، صورت گرفته است. شاکله و ساختار این پژوهش، بر مبنای حوزه کار، روش و ایده پروفیسور توشیهیکو ایزوتسو - اسلام‌شناس، زبان‌شناس و معنی‌شناس ژاپنی - سامان یافته است.^۱

یادداشت‌ها

۱. پروفیسور توشیهیکو ایزوتسو، استاد متون اسلامی دانشگاه مکزیکوکانادا و استاد ممتاز دانشگاه کیو در ژاپن بود. وی در سال ۱۹۱۴ در توکیو به دنیا آمده و تحصیلات خود را در ژاپن به پایان رسانیده بود. تسلط او به زبان عربی و ممارست طولانی در تدریس متون اسلامی، او را با آثار غزالی و کلام اشعری و همچنین آثار ابن‌سینا آشنا ساخت و برای نخستین بار قرآن را از عربی به زبان ژاپنی ترجمه کرد. در سال ۱۳۴۴ هجری شمسی، با تفکر کلام شیعی آشنایی یافت و بدان علاقه‌مند گردید و با همکاری دکتر محقق «سلسله دانش ایرانی» را با هدف نشر و معرفی آثار دانشمندان شیعی بنهاد. پروفیسور ایزوتسو از محققان سرشناس و بنام در مجامع بین‌المللی بود و در بسیاری از مؤسسات علمی عضویت داشت. از آن جمله می‌توان از: انجمن بین‌المللی فلسفه در قرون وسطا، لون (بلژیک)، مؤسسه بین‌المللی فلسفه، پاریس (فرانسه)، فرهنگستان زبان و ادب عرب، قاهره (مصر) و... نام برد. از ایزوتسو آثار زیاد در زمینه‌های مختلف که بیشتر در ارتباط با فرهنگ اسلامی است به جای مانده است. از

جمله: خدا و انسان در قرآن، توکیو، ۱۹۶۴. مفاهیم اخلاقی-دینی در قرآن مجید، کانادا، ۱۹۶۶. مفهوم ایمان در کلام اسلامی، توکیو، ۱۹۶۵. مفهوم و حقیقت وجود و.... پروفیسور ایزوتسو در سال ۱۹۹۳ از این جهان رخت بر بست. روحش در جاودانان شاد باد.

www.ketab.ir